

Tarih: Nisan 2018

Millî Reasürans T.A.Ş.
adına sahibi

H. Hulki YALÇIN

İnceleme Kurulu
BAŞKAN

Y. Kemal ÇUHACI
ÜYE

Özlem CİVAN
ÜYE

Kaan ACUN
ÜYE

Utku ÖZDEMİR
ÜYE

Muhittin KARAMAN
ÜYE

Gökhan AKTAŞ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Güneş KARAKOYUNLU

Basın Yayın Koordinatörü
Yasemin TAHMAZ

Dizgi
Yasemin TAHMAZ

Kapak Dizaynı
Umut SİLE

Baskı
CEYMA MATBAASI
Matbaacılar Sitesi
Yüzyıl Mah. 4. Cad. No. 123
Bağcılar - İstanbul

Yönetim Yeri:
Merkez
Maçka Cad. 35
34367 Şişli / İstanbul

Tel : 0-212-231 47 30 / 3 hat
E-mail : reasuror@millire.com.tr
Internet : http://www.millire.com.tr

Yayın Türü: Yerel süreli yayın

3 ayda bir yayınlanır.

**Dergide yer alan yazıların
içeriğinden yazı sahipleri
sorumludur**

İÇİNDEKİLER

İş Durması Riski ve Modellemesi.....	4
2018 Yılı Yurtiçi Reasürans Yenilemeleri.....	17
Gelişmekte Olan Sigorta Piyasaları ve 2018 Yılı Ocak Ayı Yenilemeleri.....	19
Küresel Ölçekte Risk Algısı Artıyor.....	24

Reasürör Gözüyle

İş Durması Sigortası, şirketlerin sigorta teminatına dâhil bir risk veya olay sonucu faaliyetlerinin kesintiye uğraması sebebiyle kârlarının azalması veya zarar etmelerine neden olabilecek mali kaybı telâfi etmeye yönelik bir sigorta türüdür. Günümüzde, global ekonomi içinde ülkelerin üretim ve ticari sistemlerinin ne denli iç içe geçmiş olduğu gerçeği göz önüne alındığında, İş Durması riski sebebiyle ortaya çıkabilecek kayıplar daha büyük bir önem kazanmaktadır. Dünyada son yıllarda özellikle doğal afet veya büyük risk hasarlarına bağlı olarak ortaya çıkan İş Durması Sigortası'na ilişkin tazminat tutarlarındaki artış, sigorta ve reasürans sektörünün İş Durması riskleri ve kümül oluşturacak yükümlülüklerini daha teknik ve etkin yöntemlerle takip etme ihtiyacını gündeme getirmiş; sektörde yaygın olarak kullanılan katastrofik risklere ilişkin modeller bu doğrultuda geliştirilmeye başlanmıştır. Şirketimizden Sayın Esra Kulan "İş Durması Riski ve Modellemesi" isimli makalesinde bu sigorta türünde iş kabulü, kümül takibi ve modelleme konularında dikkat edilmesi gereken hususları, mevcut uygulamaları ve zorlukları açıklamaktadır.

2017 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren dünyayı etkisi altına alan ve sigorta/reasürans sektörünü yaklaşık 136 milyar ABD Doları tutarında bir maliyetle karşı karşıya bırakan doğal afetler, gevşek piyasa koşullarının son yıllarda reasürans fiyat ve şartları üzerinde giderek artan baskısını büyük oranda azaltmıştır. Ne var ki, alternatif sermayenin de etkisiyle halen yüksek seviyede seyreden reasürans kapasitesinin yarattığı arz fazlalığı nedeniyle global reasürörlerce beklenen fiyat artışları gerçekleşmemiştir. Önceki yıllar oranında fiyat indirimleri gözlenmemekle birlikte, bazı bölge ve programlara ilişkin artışlar beklentilerin epey altında kalmıştır; buna karşın anlaşma şartlarında sedan şirketler lehine daha fazla genişleme yapılmadığı görülmüştür. Dergimizin bu sayısında, 2018 yılı reasürans yenilemelerinde yaşanan gelişmelerin ve öne çıkan piyasa eğilimlerinin yurtiçi piyasa ile yurtdışı piyasalar olmak üzere iki ana başlık altında değerlendirildiği çalışmalara yer verilmektedir.

Yabancı Basından Seçmeler bölümünde ise, Dünya Ekonomik Forumu'nca yapılan Küresel Risk Algısı anketinin sonuçlarının irdelendiği bir yazı yer almaktadır.

İş Durması Riski ve Modellemesi

Yangın sigortasına bağlantılı olarak verilen ve poliçede belirtilen risklerden herhangi birinin gerçekleşmesi halinde sigortalının uğradığı zararları karşılayan İş Durması Sigortası, aslında başlı başına bir sigorta türüdür ve mali kayıpları teminat altına almaktadır. Mali kayıplarla ilgili olması, bu sigorta türünü, büyük bir hasar sonrası şirketlerin faaliyetini sürdürmesi adına daha önemli kılmaktadır. Dünyada son yıllarda özellikle doğal afet veya büyük bir risk hasarı sonrası ortaya çıkan İş Durması Sigortası'na ilişkin tazminat tutarlarındaki artış, sigorta ve reasürans sektörünün İş Durması risklerini teknik ve bilinçli yöntemlerle takip etme ihtiyacını gündeme getirmiş, sektörde yaygın kullanılan katastrofik risklerine ilişkin modeller bu doğrultuda geliştirilmeye başlanmıştır.

Yazımızın ilk bölümünde bu sigorta türünde iş kabulü ve muhtemel zararın tespiti aşamasındaki zorluklar sebebiyle dikkat edilmesi gereken

hususlara değinilirken, ikinci bölümünde global sigorta ve reasürans şirketlerinin kümül risklerini belirlerken modelleme tekniğini kullanmaya başlaması ve genel kabul gören iki modelin bu ihtiyaca hangi yöntemler ile cevap vermeye çalıştığı anlatılacaktır.

1. İş Durması Sigortası ve Tazminatı

İş Durması Sigortası, bir şirketin sigorta teminatına dâhil bir olay sonucu faaliyetinin kesintiye uğraması sebebiyle kârını azaltan veya zarar etmesine neden olan mali kaybı gidermeye yöneliktir. Faaliyetin durmasının kâr üzerindeki olumsuz etkisi, esas olarak satışlardaki azalıştan ve faaliyetlerin durmasına rağmen devam eden sabit giderler ile yarı değişken maliyetlerden kaynaklanmaktadır. Bu durum, başlangıçta şirketin net kârını azaltmakta, süre uzadıkça net zarara neden olabilmektedir. Ayrıca iş durmasına sebep olan olaydan hemen sonra alınan hasar azaltıcı önlemler

de geçici inşaat, gece vardiyası için ilave ücretler, artan reklam masrafları ve makina kiralama gibi- ek maliyetler ortaya çıkarmaktadır.

İş Durması teminat limitinin, priminin ve hatta tazminat tutarının doğru hesaplanmasında temel unsur "tazminat süresi"dir. Bu sebeple, poliçe düzenlenirken sigortalının İş Durması riskinin iyi anlaşılması ve buna uygun tazminat süresinin belirlenmesi çok önemli bir adımdır. Dünya sigorta piyasalarının çoğunda genel kabul görmüş olan İngiltere ve Batı Avrupa sistemlerinde, herhangi bir hasar talebi karşısında tazminat tutarının doğru belirlenmesi, sigortalının tekrar "ticari faaliyete hazır" hale gelmesine bağlıdır. Diğer bir deyişle, poliçe ile sigortalının maruz kaldığı zarar sanki hiç yaşanmamış gibi tazmin edilmektedir. Dolayısıyla, satışlardaki azalışın tespiti için sadece muhasebe kayıtlarına bakmak yeterli olmamakta, hasar sonrası şirketin gelişimi ve içinde bulunduğu pazar koşulları hakkında

varsayımlar yapabilmek de gerekmektedir. Bu durum; sigorta eksperleri için güçlük çıkarırken, aslında sigortacıların da poliçeyi düzenlerken farkında olmaları gereken önemli bir husustur.

Ayrıca, İş Durması sigortacısının poliçenin düzenlenmesi için sigortalının detaylı ve gerçeğe uygun bir iş sürekliliği planına sahip olması çok önemlidir. Bir hasarın meydana gelmesi durumunda, sadece mümkün olan en kısa sürede enkazın kaldırılması, iş sahasının temizlenmesi ve hasarlı malın tamir edilmesi yeterli değildir. Söz konusu işlemler aslında Yangın sigortacısının temel sorumluluklarıdır. Bunların yanı sıra, üretimin en erken sürede tekrar başlaması amacıyla, yasal düzenlemelere uygun olarak hazırlanmış gerçekçi senaryolar ve planlar da var olmalıdır. Hasar sonrasında, dışarıdan hizmet alımı, ilave eleman ihtiyacı, hasarlanan hammadde ve yarı mamullerin değiştirilmesi için tedarik sürecinin kısaltılması, değişen koşullarda yapılacak satış ve reklam çalışmaları gibi her şirkete özel farklı faktörler ortaya çıkabilmekte, bu durum faaliyetlerin daha zorlu koşullarda devam ettirilmesini gerektirebilmektedir. İş sürekliliği planı, sigortacının tazminat sürecini doğru belirleyebilmesi sürecinde önemli bir bilgidir.

Global ekonomik sistemde faaliyet gösteren şirketler, faaliyetlerinin kesintiye uğramasına

sebepe verebilecek çok farklı riskler ile karşı karşıyadır. Bu durum, İş Durması teminatı veren sigortacıları, birçok alanda bilgi sahibi olmaya zorlamaktadır. Bu sebeple, İş Durması fiyat ve şartlarının belirlenmesi, disiplinler arası bir yaklaşım ve kavrayış yeteneği gerektiren epey zahmetli ve emek isteyen bir iştir. Sigorta tazminatı hakkında kapsamlı bilginin yanı sıra, özellikle muhasebe alanında (ön muhasebe, maliyet muhasebesi gibi) güçlü iş becerileri gerekmektedir. İş Durması riskini yaratacak temel sebebin genelde bir Yangın sigortası hasarı olması nedeniyle, bu alanda iş kabulü tecrübesinin varlığı da önemlidir. Bunun yanı sıra, teminat limiti belirlenirken dikkate alınan tahmini en yüksek hasar tutarının ve ayrıca şirket faaliyetlerinin İş Durması riskine karşı duyarlılık derecesinin (diğer bir deyişle sektöre özel tehlikeler; aynı sigortalı hasarın iki farklı sektörde meydana gelmesi ile ortaya çıkan üretim aksaması, iş durması dereceleri ve şiddetleri farklılık gösterebilmektedir) hesaplanmasındaki karmaşıklık, endüstriyel iş süreçleri ve faaliyetleri hakkında en azından temel bir bilgi sahibi olunmasını gerektirmektedir.

Ayrıca, günümüzde şirketlerin maruz kalabilecekleri risklerin tabiatı, devamlı ve artan bir hızla değişmektedir. Birçok üretim sürecinin farklı coğrafyalar arasında birbiriyle

bağlantılı hale geldiği, global ortamda yeni bilimsel buluşlar ile birlikte mevcut üretim metotları ve dağıtım kanalları sürekli değişmektedir. Tam zamanında (just in time), tam sırasında (just in sequence) ve yalın üretim (lean manufacturing) gibi standart hale gelen uygulamalarla giderek birbirine daha sıkı bağlanarak çalışan global tedarik zincirlerinin sayısı artmaktadır. Söz konusu gelişmeler, risklerin, genelde yıkıcı doğal afetler ve başka sarsıcı olayların etkileyebileceği yerlerde yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Bu duruma güzel bir örnek, dünyada üretimin Güney Doğu Asya'ya, bilhassa Çin'e kaymasıdır. Çin'in Tianjin limanında 2015 yılının Ağustos ayında meydana gelen patlama, ülkenin risk yönetimi ve varlıkların korunması alanında halen gelişmekte olduğunu acı bir şekilde göstermiştir. Dünyanın en önemli ulaşım ve üretim merkezlerinden biri olan Tianjin'deki hasar, ayrıca böyle büyük lojistik alanlarda risklerin nasıl kümül oluşturduğunu ve en önemlisi şirketler ve sigortacılar tarafından etkin şekilde takip edilemediğini tüm dünyaya hatırlatmıştır.

Sonuç itibarıyla, büyük bir İş Durması riskinin kaynağını sadece yakın çevrede, sigortalı bina veya muhteviyatta meydana gelebilecek zararlarda değil, uzaklarda da aramak, sigortacılar için akıllıca bir yaklaşım haline gelmektedir.

Global tedarik zincirlerinin birbirlerine daha fazla bağımlı hale gelmesi trendi, Dolaylı İş Durması Riski'nin (Contingent Business Interruption) artmasına neden olmaktadır. Söz konusu risk, kısaca, zincirdeki üretici şirketin tedarikçilerinden veya müşterilerinden birinin bulunduğu yerde meydana gelen bir olay nedeniyle çalışmaması sonucu ticaretin aksaması ve bu sebeple üretici şirketin zarar görmesi şeklinde açıklanmaktadır. Örneğin, faaliyetlerinin devamı için hayati öneme sahip tamamlayıcı parçaları Japonya'dan tedarik eden Avrupa ve Amerika'daki birçok otomotiv şirketi ve elektronik firması, 11 Mart 2011 tarihinde Japonya'da meydana gelen Tohoku depremi ve akabinde ortaya çıkan tsunami nedeniyle tedarikçilerinin üretim yapamamaları geniş çaplı sellerin sonucu büyük zararlara maruz kalmıştır. Global şirketler, benzer hasar deneyimini, aynı yıl Tayland'da geniş çapta meydana gelen sellerin bir grup kritik üretici firmayı etkilemesi ile de yaşamıştır.

Allianz Global Corporate & Specialty SE tarafından 2017 yılında gerçekleştirilen ve "Allianz Risk Barometer" raporu ile yayımlanan bir ankete katılan risk yöneticileri ve kurumsal risk uzmanlarına göre, şirketlerin karşı karşıya kaldığı risklerin başında İş Durması yer almaktadır. Aynı şirket

tarafından 2015 yılında yayımlanan bir rapora göre, İş Durması riskine en çok maruz kalan şirketler, mal değerlerinin, tedarik zinciri arasındaki bağlantı seviyesinin, riskin tek bir lokasyon veya üretim sürecinde yoğunlaşma derecesinin yüksek olduğu otomotiv, yarı iletken ve elektronik, ilaç, enerji ve petrokimya gibi sektörlerde faaliyet göstermektedir.

Günümüzde Yangın sigortası hasarlarının neredeyse

"İş Durması ve Dolaylı İş Durması hasarları, özellikle doğal afet olaylarında şirketleri en az maddi hasarlar kadar tazminat tutarları ile karşı karşıya bırakılmaktadır."

tamamında görülen İş Durması tazminat ödemeleri toplam hasar tutarı içinde önemli bir bölümü oluşturmaktadır. Allianz tarafından yayımlanan 2015 tarihli raporda, 2010-2014 yılları arasında 68 ülkede bildiri yapılan İş Durması hasarları incelenmiştir. Buna göre; beş yıl boyunca ortaya çıkan büyük çaplı yangın, fırtına, sel ve deprem gibi olaylar nedeniyle meydana gelen hasarların birçoğunda toplam tazminat tutarının yükselmesinde temel faktör, İş Durması zararları olmuştur. Söz konusu yıllar arasında Yangın sigortasına bağlı olarak talep edilen İş Durması tazminat ödemelerinin ortalama tutarı 2,21 milyon

EURO'yu (2,38 milyon ABD Doları) geçmektedir. Söz konusu rakam, İş Durması zararına neden olan direkt maddi hasarın ortalama tutarından (1,63 milyon EURO) %36 daha fazladır. Aynı rapora göre, örneğin bir otomotiv üreticisinin firma 50.000 ila 70.000 farklı tedarikçi ile muhatap olabilmektedir ve kritik bir tedarikçinin üretim tesisinde meydana gelen büyük bir hasar, sadece otomotiv sektöründe 1 ila 2 milyar ABD Doları'na varan hasarlara neden olma potansiyeline sahiptir. Ayrıca, onshore (kara tipi) enerji hasarlarının giderek çok daha büyük bir kısmı, büyük bir Yangın ve İnfilâk olayı sonrası ortaya çıkan İş Durması zararlarından oluşmaya başlamıştır.

Bu sektörde söz konusu yıllar arasında meydana gelen İş Durması tazminat ödemelerinin ortalama tutarı 3,96 milyon EURO olarak kaydedilmiştir. Allianz'a yapılan tazminat taleplerinin, 2014 yılında meydana gelen beş büyük onshore enerji hasarının ortalama %75'i, hatta iki olayda tazminatın tamamı İş Durması kaynaklıdır. Global enerji sektörünün son 5 yıllık risk ve kastrofik hasarları incelendiğinde, poliçe başına primlerin yaklaşık üçte biri İş Durması teminatına ait iken, toplam hasarların yaklaşık yarısının İş Durması kaynaklı olduğu bilinmektedir.

Enerji sektöründe ortaya çıkan İş Durması teminatlarındaki en büyük zorluk, üretimin kısmen durmasına bağlı oluşan kâr kaybının hesaplanmasıdır. Üretim ufak bir oranda bile azalsa, söz konusu azalışın toplam kâr üzerindeki etkisi büyük olmakta, geciken ürünün değeri yükseldikçe durum daha kritik bir hal almaktadır. Aynı raporda yapılan bir yoruma göre, bir rafineri iş durması sonrası üretiminin %75'ini kısa sürede eski haline getirebilse de, kalan hasarlı bölüm rafinerinin en değerli ürünleri ile ilgili ise, kâr tutarı %75 oranında az kaydedilmeye devam edebilmektedir. Enerji şirketinin hasar öncesi kârına ulaşabilmesi için global petrol fiyatlarındaki değişkenliğin de etkili olması ve tazminat süresi içinde meydana gelebilecek söz konusu değişkenliğin önceden tahmin edilmesindeki zorluk da sigortacılar ve şirketler tarafından düşünülmesi gereken önemli bir konudur. Bu husus, özellikle doğal afet sonrası meydana gelen İş Durması tazminatlarında, sektör için ciddi gecikmeler ve sorunlar yaratabilecek faktörlerden biridir.

Eskiden doğal afet sonucu gündeme gelen sigortalı hasarların çoğu bina ve muhteviyat kaynaklı iken, artık beyan edilen toplam sigortalı hasar tutarlarının İş Durması zararlarını da içerdiğinden bahsedilmektedir. Hatta bazı durumlarda, ticari faaliyetlerin

durmasına bağlı zararlar, toplam hasar tutarının belirgin bir bölümünü oluşturmaktadır. Örneğin, 29 Ağustos 2005 tarihinde ortaya çıkan Amerika'nın Florida ve New Orleans eyaletlerini vuran Katrina Kasırgası'nın sebep olduğu sigortalı ticari hasar toplamı 25 milyar ABD Doları civarında iken, bu rakamın yaklaşık 6 ila 9 milyarlık kısmının İş Durmasına bağlı olduğu bilinmektedir. Allianz'ın 2015 yılı raporunda verilen bilgiye göre, 2011 Tohoku depremi ile tsunami olayı sonrası şirkete yapılan 150 adet hasar ihbarının büyük bir çoğunluğu Japonya dışında yerleşik firmalardan gelmiştir. Ayrıca, doğal afet hasar tutarlarının ortalama %30'unun İş Durması kaynaklı olduğu bilinmektedir. AIR modelleme şirketinin internet sayfasında yayımlanan bir makaleye göre; büyük bir doğal afet hasarını takiben şirketlerin ayakta durmasına yardımcı olan teminatın, maddi hasarları karşılayanlardan çok, İş Durması zararını karşılayanlar olduğu görülmektedir.

İş Durması ve Dolaylı İş Durması hasarları çok yönlü hasarlar olup, tazminat tutarının hesaplanması zor bir süreçtir. Poliçelerde genelde en az 12 ay olarak belirlenen tazminat süresi nedeniyle hasarların ödenmesi uzun zaman alabilmektedir. Ayrıca bazen hasarın üzerinden 100 günden fazla süreler geçtikten sonra sigorta şirketlerine İş Durması ihbarı

yapılabilmektedir. Bu durum, özellikle endüstriyel ortamlarda sürecin karmaşık olmasından kaynaklanmaktadır. Zararı tetikleyen dolaylı bir iş durması ise, durum daha da zorlaşabilir. Dünyada özellikle hasar tespiti aşamasında sürelerin uzamaya başladığı gözlemlenmektedir. İş Durması tazminat tutarının hesaplanması konusunda Türkiye'de sigorta şirketlerinin en büyük sorunlarından biri, bu konuda uzman eksper sayısının az olmasıdır. Büyük bir İş Durması hasarında, genelde yurtdışından uzman eksperler getirilmektedir. Bu noktada, eksper masraflarının da İş durması ve Dolaylı İş durması hasar tutarını ciddi oranda artırabileceğinin farkında olmak ve bu hususa dikkat etmek önemlidir.

İş Durması sigorta teminatının önemi Türkiye'de 17 Ağustos 1999 İzmit depreminde anlaşılmıştır. Bölgede faaliyet gösteren şirketlerin zararları sadece fiziki hasarla sınırlı kalmamış, birçok şirket aynı zamanda ciddi kâr kaybı yaşamıştır. Örneğin, Capital dergisinde 1 Nisan 2002 tarihinde yayımlanan bir habere göre, Hyundai Assan şirketinin fabrikasında, sigortalı tarafından atanan denetim şirketinin yaptığı incelemelerde 7,8 milyon ABD Doları makine-teçhizat hasarı, ayrıca 9,8 milyon ABD Doları da kâr kaybı meydana geldiği tespit edilmiştir. Görüldüğü üzere, bazen iş durması kaynaklı mali zarar tutarı,

maddi zarardan daha fazla olabilmektedir. Fabrikaya konsorsiyum şeklinde teminat veren iki sigorta şirketinin yurtdışından getirttiği eksper ise maddi hasarın daha az olduğuna yönelik bir rapor hazırlayınca taraflar arasında anlaşmazlık ortaya çıkmış, sonrasında hesaplanan kâr kaybı tutarı için bir anlaşma yolu bulunamayınca konu mahkemeye taşınmıştır. Nihayetinde sigortalıya 5,5 milyon ABD Doları kâr kaybı tazminatı ödenmiştir. Bu noktada belirtmek gerekir ki; İş Durması ve Dolaylı İş durması teminatlarında tarafların mahremiyeti, tutumu ve tazminat rakamı detaylarının kamuoyuna sızması şeklindeki politikaları tazminat tutarının hesaplanmasını zorlaştıran önemli nedenlerdir. Bu sebeple, bu sigorta türünün iş kabulünden tazminatın tespitine kadar her aşamasında sigortalı ve sigortacının işbirliği çok önemlidir.

2. İş Durması Riskinin Modellenmesi

Doğal afet hasarlarında İş Durması sigortasının ciddi tazminat tutarlarına sebep olma potansiyeli, İş Durması riskinin sigorta ve reasürans şirketleri tarafından etkin bir şekilde yönetilmesi gereğini gündeme getirmiştir. Katastrofik riski yönetimi konusunda günümüzde yaygın kullanım alanı yakalayan ve genel kabul gören modeller, sektörün bu ihtiyacına yönelik revize edilmeye

başlanmıştır. Ancak gerek iş kabulü gerekse tazminatın tespit aşamaları zorlu olan bu sigorta türünün modellenmesinin kolay olması elbette beklenmemelidir. Ayrıca bir modelin etkinliği, her şeyden önce modelde kullanılan geçmiş hasar verisinin zenginliğine bağlıdır. Bu iki hususun net anlaşılabilmesi için öncelikle modellerin doğuşu ve gelişimine bakmak önemlidir.

Katastrofik modelleme serüveninin başlangıcı, Yangın sigortacılarının ihtiyaçlarına ve doğal afet bilimindeki gelişmelere dayanmaktadır. 1800 lü yıllarda Yangın ve ek risklerini teminat altına alan konut sigortacıları, kümül riskini gözlerinde canlandırabilmek için, duvara astıkları haritalara raptiyeler koymaktaydılar. Söz konusu uygulama, 1960'lı yıllarda, yürütülmesi külfetli ve vakit kaybettiren bir hal aldığı için bırakılmıştır. Ancak bu arada aktüeryal hesaplamalar gelişirken, katastrofik modelleme de doğayı ve doğadan gelebilecek tehlikeleri anlamaya yönelik modern bilimin ilerlemesi ile birlikte epey bir yol kat etmiştir. Modelde ele alınan bir risk için oluşabilecek hasar tutarının tahmin edilebilmesi ve yönetilebilmesi amacıyla bir takım ölçüm standartlarının belirlenmesi gerekmektedir. Söz konusu ölçümler, 1800'lü yıllarda, yer kürenin deprem hareketlerini kaydeden sismografin icat edilmesi ve rüzgâr hızını tespit

eden anemometrenin yaygın kullanım alanı bulması ile başlamıştır. Genel uygulama haline gelen deprem büyüklüğünün (magnitüde) ve kasırga şiddetinin (intensity) hesaplanması, katastrofik modellerinin temel bileşenlerinden biri haline gelmiştir. Bahsedilen bu iki ayrı gelişme -riskin haritalanması ve tehlikenin ölçülmesi- 1980'lerin sonunda sektöre tanıtılan doğal afet modelleri vasıtasıyla kesin bir şekilde bir araya gelmiştir. Bu yıllarda bilgi teknolojileri ve coğrafi bilgi sistemlerindeki gelişmeler ile birlikte, katastrofik hasar olasılığını hesaplamak amacıyla, doğal afet riskinin ölçümü konusunda yapılan bilimsel çalışmalar ve geçmiş hasar verileri birleştirilerek, bilgisayar destekli modeller oluşturulmuştur. Görüldüğü üzere modellerin ortaya çıkışı, çok da eski değildir.

Katastrofik riskleri, doğaları gereği nadir gerçekleşen olaylardır. "Modelleme Çağı" öncesinde söz konusu risklerin reasürans fiyatlandırması, portföyün geçmiş hasar deneyimine ve tahmini hasar tutarının geri ödenme süresine göre yapılmaktaydı. Reasürörün ödediği tutarın geri ödenme süresi şeklinde bir mantık ön plandaydı. Hasarsız yıllarda bankada biriken primler, hasar durumunda kullanılıyordu. Biriken para yetersiz ise, reasürörün belirlediği geri ödeme süresinde kaybının giderilmesi amacıyla, takip eden yıllarda

reasürans fiyatı artıyordu. Ancak bu tarz ayarlamalar, sözleşme dışında, sadece piyasa uygulaması şeklinde ortaya çıkmaktaydı. Bunun sonucunda reasürans fiyatları, bir doğal afet hasarına karşı epey duyarlıydı. Hasar durumunda fiyatlar ciddi bir oranda artar iken, hasarsız yıllarda düşmeye başlamaktaydı. Diğer taraftan bazı reasürörler, doğal afet olayından etkilenen programlardan anında çıkma kararı verebilmekteydi.

1980'lerin sonunda ortaya çıkan olasılığa dayalı gelişkin katastrofik modelleri, sigortacı ve reasürörlere doğal afet risklerini daha teknik yollarla takip ve fiyatlandırma fırsatı sunmuş olsa da, 1992 yılına kadar genel kullanım alanı bulamamıştır. 1989 yılının Eylül ayında meydana gelen Amerika tarihinin o zamana kadarki en yüksek maliyetli kasırgası Hugo bile sektörün bu yaklaşımını değiştirememiş, gelecekte olması muhtemel hasarların tahmininde geleneksel aktüeryal metotlar ve geçmiş hasar deneyimleri kullanılmaya ve fiyatlandırmanın yukarıda anlatıldığı şekilde yapılmasına devam edilmiştir. Katastrofik modellerinin kaderi, 1992 yılının Ağustos ayında Amerika'nın Florida ve Louisiana eyaletlerini vuran Andrew Kasırgası'ndan sonra değişmiştir. Eşi benzeri daha önce yaşanmamış ziya ve zarara

neden olan kasırganın sigortacılara maliyeti, Hugo'da ödediklerinin yaklaşık dört katına yaklaşarak 15 milyar ABD Doları olarak kaydedilmiştir. Bu durum sektörü sarsarken, birçok sigorta şirketinin iflas etmesine neden olmuştur. Andrew'dan sonra şirketlerin katastrofik riski yönetimi konusuna bakış açıları tamamen değişmiştir. Andrew, doğal afet riskinin yönetiminde o zamana kadar kullanılan aktüeryal yöntemlerin yetersiz kal-

“İnsanoğlu hatalarıyla öğrenir ve deneyim kazanır, yılmadan çalışarak ve gelişerek mükemmele yaklaşır.”

dığını göstermiş, bu konuda en mantıklı yolun hasar analizinde olasılık yaklaşımının kullanılması olduğu netlik kazanmıştır. Sektör, katastrofik hasar tutarının tahmini ve risk kümülünün takibi için daha bilimsel yaklaşımlara kayarak modellemeyi sahiplenmeye başlamış ve katastrofik modelleri, iş kabulü sürecinin ayırmaz ve gerekli bir parçası haline gelmiştir.

Ancak Andrew'dan sonraki yıllarda devam eden şiddetli kasırgalar, sigorta ve reasürans sektörüne modellemenin önemli bir gerçeğini göstermiştir: modellerin, yaşanan deneyimlerle sürekli güncellenmesi gerekliliği. En zengin

veri ile modellenen risklerde dahi, gerekli geçmiş bilgilerin tarihi kısadır. Bu sebeple, sürümdeki en güncel modelin bile, “öngörülemeyen” biçimde ortaya çıkan ve “öngörülemeyen” hasarlara sebep olabilecek bir fırtınadan kaynaklanabilecek muhtemel hasar tutarını hesaplamada hata payı bulunmaktadır. Sigortacılar bu gerçeği, 2005 yılının Ağustos ayında gerçekleşen ve Swiss Re tarafından yayımlanan 2016 yılı Sigma verilerine göre yaklaşık 80 milyar ABD Doları sigortalı hasara neden olan Katrina Kasırgası'nda acı bir şekilde öğrenmiştir. Söz konusu kasırganın yarattığı ekonomik kaybın 140 milyar ABD Doları'na ulaştığı belirtilmektedir. Katri-

na'dan sonra aktüerler ve modelciler tarafından yapılan analizler, modellemede kullanılan birçok tahminin doğru olmadığını göstermiştir. Örneğin, rüzgâr veya fırtınanın sahil şeridinde sebep olabileceği sellerden kaynaklanabilecek zarar olasılığının düşük değerlendirildiği, ayrıca tüm binaların mevcut kodlara uygun inşa edildiği şeklinde hatalı varsayımlarda bulunduğu fark edilmiştir. Aynı yılın Ekim ayında Florida'yı vuran Wilma Kasırgası, oluşabilecek mal hasarlarında ağaç zararlarının etkisinin yeterli düzeyde dikkate alınmadığını hatırlatmıştır. 2008 yılının Eylül ayında meydana gelen Ike Kasırgası

ise fırtınaların şiddetinin karada tahmin edilenden daha uzun süre devam edebileceğini öğretmiştir.

Kasırga modellerinin yaşanan deneyimler ile sürekli gözden geçirilerek düzeltilmesi o zamanlar sigortacıların, reasürörlerin ve risk uzmanlarının daha çok dikkatini çekse de, zaman içinde deprem ve sel gibi diğer doğal afet olayları için kullanılacak modeller de geliştirilmiştir. 2011 Tayland sellerinde; o zamana kadar sel riskinin bu bölgede modellenmemesinin, hasar sonrası alınan önlemlerin sebep olabileceği ek masrafların (Bangkok şehrini kurtarmaya öncelik verirken, sel içinde kalan endüstri parkının daha kötü duruma sokulması), yurt dışı riskler teminatı, İş Durması ve Dolaylı İş Durması hasarlarının birbirinden ayıramaz hale gelmiş endüstrilere etkileri izlenmiştir. Aynı yıl Japonya'da meydana gelen Tohoku Depreminde, olay sonrası meydana gelebilecek tsunaminin etkisinin yanı sıra nükleer santral (Fukushima) ve teminatlarda var olmayan Dolaylı İş Durması risklerinin gözden kaçtığı görülmüştür. Yine aynı yıl Yeni Zelanda'nın Christchurch şehrinde meydana gelen depremde, birbirini takip eden artçı şoklar ve yer kaymalarının, 2012 yılında Amerika'yı vuran Sandy Kasırgası'nda ise muafiyet uygulamasına devletin müdahalesi, modellenmeyen branşlar (kasko, nakliyat),

çevre kirliliği ve sel sonucu ortaya çıkan yangıların etkisi fark edilmiştir. İfade edildiği üzere, büyük doğal afet hasarlarında toplam sigortalı hasar tutarlarına ciddi etkisini hissettirmeye başlayan İş Durması ve Dolaylı İş Durması riskleri, bu yıllarda henüz modellenmemektedir. Aslında İş Durması riskinin bu yıllarda sigortacıların dikkatini çekmesi, riskin sigortalanma oranı ile ilgilidir. Geçmiş doğal afetler incelendiğinde ciddi İş Durması hasarlarının yaşandığı görülmektedir. Örneğin 1994 yılında Amerika'nın Kaliforniya eyaletinde meydana gelen Northridge depreminde ve sonrasında 1995 yılında Japonya'nın Kobe şehrini vuran Great Hanshin depreminde ekonomilerin sırasıyla yaklaşık 6 ve 50 milyar ABD Doları tutarında İş Durması kaybı yaşandığı bilinmektedir. Ancak söz konusu riskin sigortalanma oranı çok düşük olduğu için bahsedilen hasar rakamlarından sigorta sektörleri etkilenmemiştir. Bu sebeple İş Durması riskinin modellere dahil edilmesi daha sonra başlamıştır.

2010 ve 2011 yıllarında dünyada meydana gelen büyük doğal afet olaylarından sonra sigorta ve reasürans sektörünün sözlüğüne, katastrofik riski yönetimi için yaygın kullanılan modelleme araçlarının kısıtlarını yansıtan "modellenmeyen riskler" kavramı girmiştir. Katastrofik risklerinin yöne-

timinde en önemli husus, fiyatlandırması yapılan risklerin ne kadar doğru belirlendiği ve hasara sebep olabilecek bir riskin değerlendirilmemesinin yaratacağı farkı anlamaktır. Bazı durumlarda, yapılan analizde tüm risklerin dikkate alınmaması, nihai hasarı etkilememektedir. Örneğin, verilen teminat tamamen kullanılmış olabilmekte veya dikkate alınmayan risk, gerçekleşen olayla bağlantılı olmayabilmektedir. Ancak birçok durumda, ele alınan doğal afet riskinin modellenmeyen bir unsuru, yapılan tahmin ile gerçekleşen arasında belirgin bir fark çıkmasına neden olmaktadır. Bu sebeple şirketler, riskleri değerlendirirken ve kararlarını verirken, sadece model çıktısına ve tekniklerine güvenmemeli, "Modeller sadece tavsiye verir, karar vermezler" hususunu unutmamalı, maruz kaldıkları riskleri temsil eden ancak modellemede istisna edilen branşların, bölgelerin ve tehlikelerin farkında olmalıdırlar.

Sigorta ve reasürans şirketlerinin çoğunluğu, tüm kusurlarına ve eksikliklerine rağmen katastrofik modellerini kullanmaktan vazgeçmemektedir. Bu ısrarlı tutumda, Andrew'da alınan dersin etkisi elbette ki mevcuttur. Ancak modellerin; riskin, portföy gelişiminin, kümül kontrolünü veri kalitesi ve öneminin ayırdayına varılmasına sebep olduğu da bir gerçektir. Sektörün her geçen gün,

daha bilimsel, daha teknik ve daha gelişmiş hale gelen modelleri elinden bırakmaya niyeti yok gibi gözükmetedir. Hatta çoğu ülkede hükümetler ve diğer endüstriler de model yaklaşımını kavramaya ve sahiplenmeye başlamıştır. Aslında başlangıçta gelişmiş sigorta sektörüne sahip ülkelerde risklerin yönetimine odaklanan katastrofik modelleri, artık günümüzde gelişmekte olan piyasalar da risk devrine ilişkin yeni yöntemlerin oluşturulmasına yardımcı olmak amacıyla kullanılmaktadır.

Doğal afetlerin modellenmesi için var olan sistemler, temelde dört modüle ayrılmaktadır: Tesadüfi Değişkenlere Bağlı Olay Modülü (Stochastic Event Module), Risk Modülü (Hazard Module), Hasarlanma Modülü (Vulnerability Module) ve Finansal Analiz Modülü (Financial Analysis Module). İş Durması riskini ortaya çıkarabilecek doğal afet olaylarının meydana gelme olasılıklarının hesaplanması, Risk Modülü altında yapılmaktadır. Risk altındaki mülke gelebilecek zarar tutarının hesaplanması da, Hasar Görebilirlik bileşeninin görevidir. Bu bileşende kullanılan fonksiyonlar, bölgeye ve mülkün depremde yer sarsıntı şiddetine veya kasırgada rüzgâr hızına karşı duyarlılığına göre değişkenlik göstermektedir. Söz konusu duyarlılığı tanımlayan parametreler arasında,

binanın inşaatında kullanılan malzeme, kullanım süresi, inşaat tarihi ve yüksekliği gibi veriler yer almaktadır. Sigorta sektörü için tasarlanan katastrofik modellerde, bir yapıya ve muhteviyatına gelebilecek hasar tutarını ve iş durması kayıpları gibi zaman unsuru içeren teminatların olası hasar tutarını tahmin etmek için farklı “kırılganlık eğrileri” kullanılmaktadır. Görüldüğü üzere İş Durması riski, artık modellenmeyen riskler arasında olmayıp, mevcut modeller içinde yerini almıştır. Ancak söz ko-

“İş Durması riski, artık modellenmeyen bir risk değildir.”

nusu risk mali kayıplar ile ilgili olduğu için, maddi kaybı tahmin etmeye çalışan modellere nasıl entegre edildiğini görmek ilginç olacaktır. Sonuç itibarıyla, maddi hasarları tahmin eden modeller artık epey gelişmiş iken, İş Durmasının modellenmesi henüz yeni sayılmaktadır ve kâr kaybı rakamları şirketler tarafından genellikle paylaşılmayarak gizli tutulmaktadır.

Dikkat edilirse, bir doğal afet sonrası açıklanan gerek ekonomik gerekse sigortalı hasar tutarlarında sadece “İş Durması tazminatları dâhil” şeklinde ifade yer almakta, İş Durması tazminatlarının nihai rakamı net olarak açıklanmaktadır.

Katastrofik modellerde maddi hasar miktarı, beklenen ortalama hasar rakamının binayı yerine koyma değerine bölünmesi sonucunda bulunan Ortalama Hasar Oranı ile ölçülmektedir. Modeller, aynı zamanda, tahmin edilen hasarın belirsizliğine ilişkin yapılan tahminleri de içermektedir. İş durmasına bağlı kayıplar ise, geleneksel olarak, binanın gördüğü hasar derecesine göre tamir süresi belirlenmeye çalışılarak tahmin edilmektedir. Bu sebeple, ortaya çıkan düşük ya da orta derecede hasar seviyelerinde işletmelerin faaliyetlerine devam edecekleri ve böyle durumlarda ciddi bir iş durmasına (ve beraberinde ortaya çıkabilecek ilave masraflara) maruz kalınmayacağı farz edilmektedir.

Global sigorta ve reasürans piyasasında genel kabul görmüş modelleme firmalarından biri olan RMS modelinde de İş Durması, esasen, sigortalı bir tesisin Ortalama Hasar Oranının hesaplanmasına dayanmaktadır. Sigortalı bir risk için ortalama hasar oranı hesaplandıktan sonra, çıkan sonuca göre, modelde mevcut yedi adet tanımdan (az, orta, ciddi, vb.) biri seçilerek “Hasar Durumu (Damage State)” tespit edilmektedir. Modelde, her bir hasar durumu için, ortalama hasar oranlarına göre belirlenmiş bir “Merkezi Hasar Faktörü (Central Damage Factor)” tanımlıdır. Bu faktör değeri,

binanın kullanım türü ile birlikte, ele alınan tesise özel bir “Tesis Yenileme Eğrisi (Facility Restoration Curve)” seçmek için kullanılmaktadır ve seçilen eğriden de, tesisin İş Durması Süresi çıkarılmaktadır. Tesis yenileme eğrilerinin oluşturulması için ise RMS, Uygulamalı Teknoloji Konseyi (Applied Technology Council-ATC)’ne ait çok sayıda rapor ve araştırma sonucunu, güncel olaylarda ortaya çıkan İş Durması hasarları hakkında yayımlanan çalışmaları ve sigorta sektörünün hasar veri tabanını kullanmaktadır. Söz konusu veriler İş Durması hasar tutarının belirlenmesinde önemli olduğu için, tam bu noktada belirtmek gerekir ki, bir sigorta şirketinin sigortalılarına ait -envanter kayıtları, hasarlı malı yenilemek için operasyon planları, tamir işlemini kısaltmak için detaylı stratejileri, yıllık gelir ve giderleri, poliçe teminat limiti ve muafiyet rakamları gibi -verileri ne kadar detaylı ve takip edilebilir ise, İş Durması riski için çalıştırılan modelin sonucu da o kadar şirkete özel ve etkin olacaktır. Dikkat edilirse söz konusu verilerin çoğu, yazının başında, sigortacının sigortalısı için uygun tazminat süresini hesaplamak amacıyla zaten elde etmesinin önemli olduğu belirtilen bilgiler arasında yer almaktadır.

RMS modelinde, yukarıda bahsedilen hesaplamayı tamamlayıcı olarak, sigortalı

tesisi etkileyen sivil otorite ve/veya kamu hizmetlerinin (lifelines) Durma Süresi de tahmin edilmektedir. Oluşturulan “sivil otorite ve/veya kamu hizmetleri yenileme eğrileri”, daha öncesinde hesaplanan tesis yenileme eğrisi ile birleştirilmekte ve elde edilen bu yeni eğriden, en yüksek durma süresi seçilerek tesisin nihai İş Durması belirlenmektedir. RMS’in modelinde, her bir bölgedeki sivil otorite ve/veya kamu hizmetleri için kullanılan hasar görülebilirlik (vulnerability) ve yenileme (restoration) fonksiyonları farklılık göstermektedir. Bunun sebebi, sivil otorite ve/veya kamu hizmetlerinin hasar görülebilirlik derecesini etkileyen bina kodlarının ve inşaat uygulamalarının bölgeler arasında değişkenliğini yakalayabilmektir. Ayrıca, hesaplanan maksimum Durma Süresini ayarlamak için de, “iş durmasına hazır olma durumu” gibi faktörler de kullanılabilir. Görüldüğü üzere RMS modeli, Dolaylı İş Durması risklerinden sadece bağlı olunan sivil otorite ve/veya kamu hizmetlerinin kesintiye uğraması olasılığını modeline entegre etmiştir.

Piyasanın önde gelen bir diğer modelleme şirketi AIR firması tarafından yapılan güncel hasar verisi analizleri, bina hasar derecesinin tek başına İş Durması kayıplarını açıklamayacağını göstermektedir. AIR firmasına göre; muhtemel bir İş Durması

kaybına ilişkin daha güvenilir bir tahmin rakamına ulaşabilmek için, şirket gelirindeki kaybın modellenmesi, bina hasarının simüle edilmesinden daha fazlasını içermeli, iş sahiplerinin inisiyatifinde olan kararları da dikkate almalıdır. Ancak, söz konusu alınacak kararlardaki belirsizlik faktörü, etkili bir İş Durması modelinin kurulmasını özellikle zorlaştırmaktadır. Söz konusu zorluğu yakalamaya çalışarak gelecekteki İş Durması modellerinin bir adım önüne geçmeye çalışan AIR modelinin detaylarına girmek ve mantığını görmek ilginç ve önemli görülmektedir.

AIR modelinin farklılığı, Durma Süresini tanımlamasıyla başlamaktadır. İş Durmasına bağlı kayıpların tahmin edilmesinde kullanılan temel değişken Durma Süresidir ve AIR modeli için bu süre, bir doğal afet olayı sonrasında işletmenin tam faaliyetine geri dönene kadar geçen gün sayısı şeklinde yorumlanmaktadır. Durma Süresinin nedenleri iki kategori altında incelenmektedir: İş Durması ve Dolaylı İş Durması. İş Durması, sigortalı yapıda faaliyetlerin geçici olarak durmasına ve bu nedenle ticari gelirin azalmasına sebebiyet veren bir fiziksel hasar meydana gelmesidir. Dolaylı İş Durması, yazının ilk bölümünde de açıklandığı gibi, geniş çaplı olaylardan kaynaklanabilmekte ve sigortalı yapıda fiziksel hasar meydana gelmese

de ortaya çıkabilmektedir. So-kağa çıkma yasağı sebebiyle işyerinin bulunduğu yere erişimin durması, üretim için gerekli bir girdiyi sağlayan tedarikçi firmada veya satış yapılan bir alıcı şirkette iş durması meydana gelmesi, elektrik, su veya başka bir temel kamu hizmetinde yoğun bir kesinti olması veya devletin işyerinin ve çalışanlarının bulunduğu bölgeyi tahliye etme kararı alması, Dolaylı İş Durması olaylarına birer örnek olarak verilebilmektedir. Görüldüğü üzere AIR modelinin ölçtüğü Dolaylı İş Durmasında, RMS modelinden farklı olarak, şirket faaliyetlerinin bağımlı olduğu diğer işyerlerindeki iş durmaları da dikkate alınmaktadır.

AIR modelinde Durma Süresinin temel değişkenleri üç aşamaya ayrılmaktadır: 1) Tamir/Yer Değiştirme Öncesi; 2) Tamir ve Tekrar İnşa Etme/Yer Değiştirme ve 3) Tamir/Yer Değiştirme Sonrası. Durma Süresi, söz konusu üç aşamadan da etkilenmektedir. Tamir öncesi aşaması; hasar değerinin tespiti, gerekli bina izinlerinin alınması, müteahhit bulunması gibi işlemler için geçen süreyi içermektedir. Bazı işletmeler, tamir için beklemek yerine hasarlı malı değiştirme seçeneğini kullanabilmekte, ancak bu kararın kendisine göre bir maliyeti ve geçen süresi bulunmaktadır. Bazı işletmeler ise tamir devam ederken normal faali-

yetlerinin bir bölümünü gerçekleştirebilmektedir. Ancak tamir işlemleri bittikten sonra ticari gelirin olay gerçekleşmeden önceki seviyelere ulaşması, şirketin eski pazar payına ulaşması uzun sürebilmektedir. Benzer şekilde, kaybedilen iş gücünü yerine koymak da kolay olmamaktadır. Tüm bu belirsizlikler, Durma Süresinin tahminini etkilemektedir. Bu noktada, yazının ilk bölümünde bahsedilen Tazminat Süresi belirlenirken de aslında sigortacıların benzer zorlukları yaşayabildiklerini belirtmek önemlidir.

Ayrıca Durma Süresi aşamalarından her biri, ek faktörlerden etkilenmektedir. Katılan hasarın seviyesi, tamir edilen yapının büyüklüğü ve mimari tasarımının zorluk derecesi (küçük bir müzenin tamiri, büyük bir alışveriş merkezininkinden daha uzun sürebilmektedir) gibi faktörler Tamir aşamasının süresini değiştirebilmektedir. Benzer şekilde, bir otomotiv fabrikasının muhteviyatının tekrar yerine konması, bir ofisinkinden daha zor olup, daha uzun sürebilmektedir.

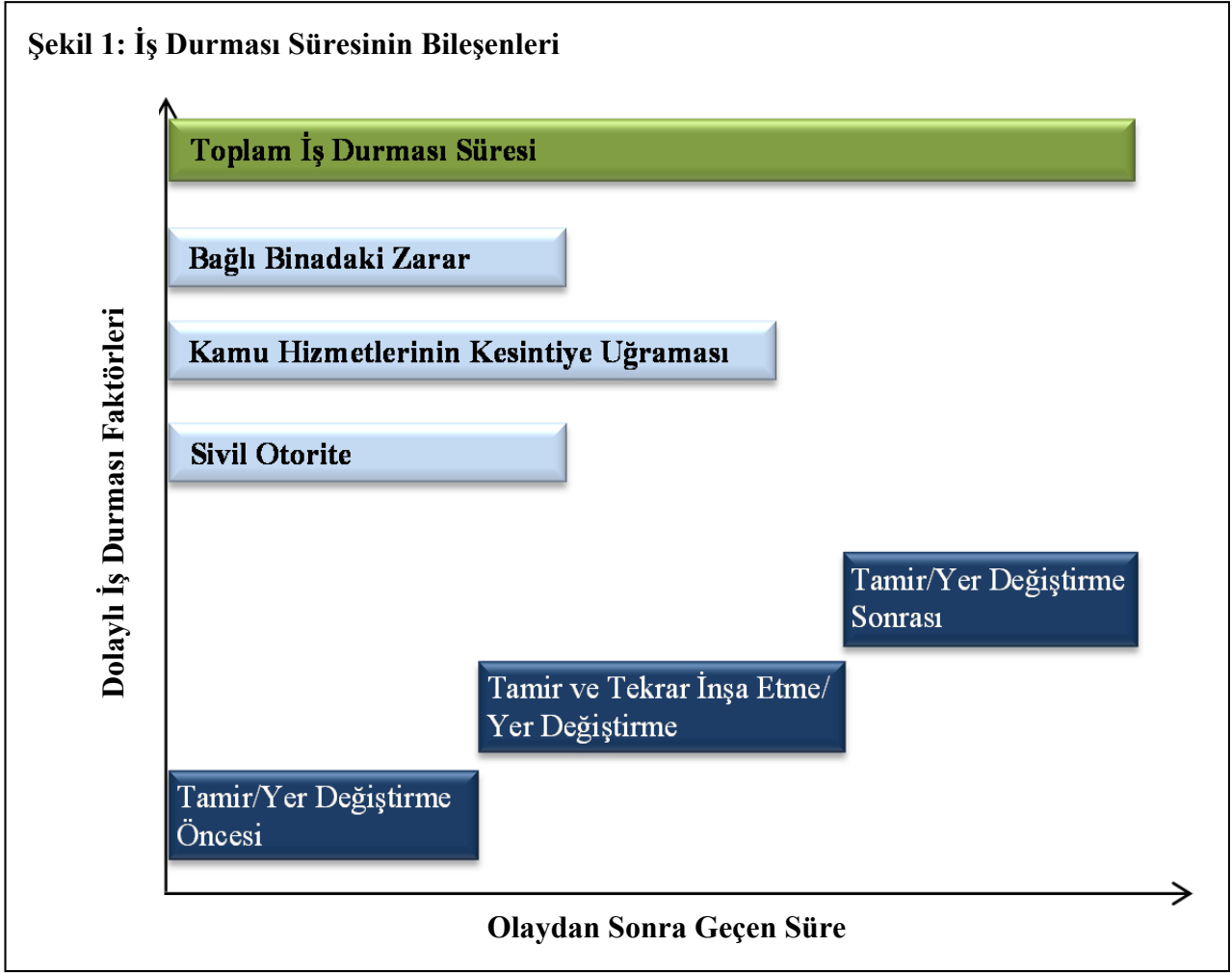
Yapı ile ilgili faktörlerin dışında, gerçekleştirilen faaliyetin karakteristik özellikleri de Durma Süresini etkilemektedir. Bir doğal afet olayı karşısında her işyerinin kendine özel bir kurtarma kabiliyeti bulunmaktadır. Örneğin bir ofis, bir otele göre, kurtarma çalışmalarını

daha etkili bir yöntem seçerek faaliyetlerini fazla aksatmadan tamamlayabilmektedir.

İş Durması süresini belirlemek için modele girdi olarak konulması gerekli ve önemli olan -bina büyüklüğü, mimari yapısı, işyerinin kurtarma faaliyetlerinin etkinliği gibi veriler mevcut olmadığı için, bu parametrelerin ölçülmesi için "Faaliyet Türü Sınıfı (occupancy class)" kullanılmaktadır. AIR modelinde, Durma Süresinin hesaplanması için yaklaşık 22 adet faaliyet türü sınıfı (ticari, inşaat, müze, acil servis hizmetleri ve okul gibi) bulunmaktadır. Faaliyet Türü, aynı zamanda, bağlı olunan binada (üretimde kullanılan önemli bir girdinin tedarikçisi gibi) ortaya çıkabilecek bir iş durmasının esas (principal) binada iş durması hasarına sebep olma (Dolaylı İş Durması) ihtimalini tahmin etmek için de kullanılmaktadır. Binaların birbiriyle bağımlılığı ile ilgili genelde çok sınırlı veri bulunması nedeniyle, AIR modeli, esas binadaki Durma Süresini hesaplarken çok sayıda varsayım kullanmaktadır. Modele girdi olarak konulması gereken bir diğer ek faktör olan İş Durması poliçe şartları ile ilgili detaylar da genellikle bulunamamakta olup, bu şartlar ile ilgili bazı mantıksal varsayımlar yapılarak söz konusu zorluk aşılacaktır.

Daha önce de belirtildiği gibi, bir sigorta şirketi söz konusu aşamalar ve ek faktörler

Şekil 1: İş Durması Süresinin Bileşenleri

ile ilgili bilgileri ne kadar etkin toparlayıp yorumlayabilirse, kullandığı modele tanıtılan varsayımlar o kadar şirkete özel ve etkin olacaktır.

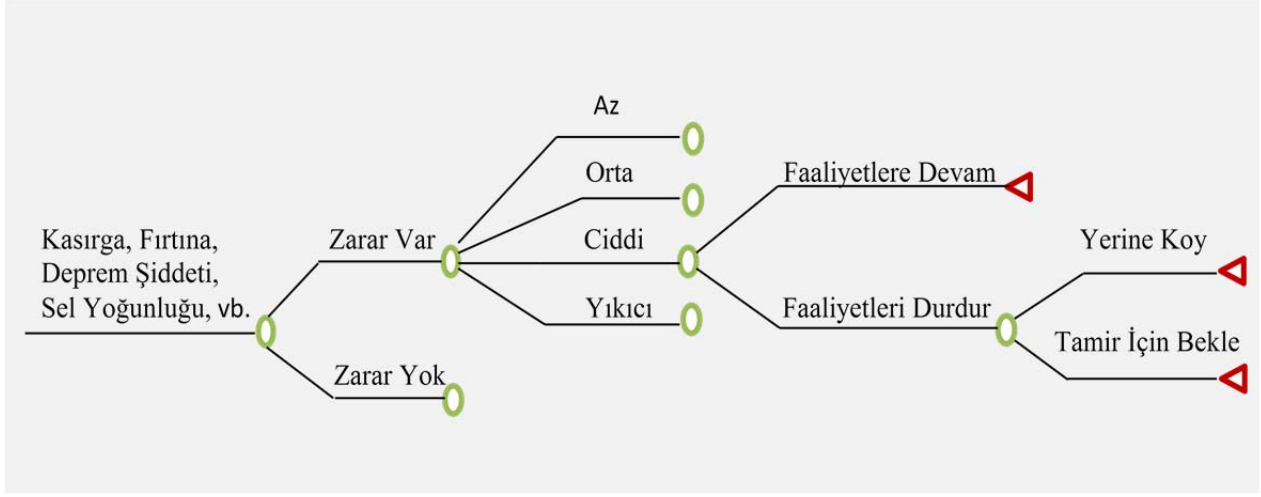
Şekil 1, Durma Süresini oluşturan temel aşamaların ve bu süreyi etkileyen Dolaylı İş Durması olaylarının nasıl birbirine paralel ortaya çıkabildiğini göstermektedir. Şekilde yer alan Tamir/Yer Değişirme Öncesi, Tamir ve Tekrar İnşa Etme/Yer Değişirme ile Tamir/Yer Değişirme Sonrası süreçleri, sigortalı yapının hasarlanması sebebiyle ortaya

çıktığı için İş Durması hasarı, öte yandan Sivil Otorite, Kamu Hizmetinin Durması ve Bağlı Olunan Binanın Hasarlanması gibi ilave faktörler Dolaylı İş Durması sebeplerindedir. Toplam İş Durması süresini tahmin ederken, her bir aşamanın Tahmini Durma Sürelerini basit bir şekilde matematiksel olarak toplamak doğru değildir. Örneğin, sokağa çıkma yasağı gibi beklenmedik olayları içeren “Sivil Otorite” faktörü, müşterilerin iş yerine erişimini belli bir süre durdurabilmekte ve ayrıca tamir

işlemlerinin gecikmesine veya uzamasına sebep olabilmektedir. Ancak Sivil Otorite kaynaklı gecikmeler, İş Durması Süresi tahmin edilirken binanın tamir süresine eklenmemelidir.

İş Durması Süresinin belirlenmesinde bahsedilen zorlu süreç ve ilave faktörlerin yanı sıra, işyeri sahibinin kararının da etkisi, zaten kolay olmayan konuyu daha çok zorlaştırmaktadır. Şekil 2’de gösterilen karar ağacı, bir doğal afet sonrası ortaya çıkan belirsizlik koşullarında işyeri sahibinin elindeki seçeneklerin bir formülünü

Şekil 2: İş Sahibinin Karar Ağacı

ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu formülasyonda, kolaylık sağlaması açısından, işyerinin gerek üretim gerekse satış faaliyetleri için başka bir işyerine bağlı olmadığı farz edilmektedir. Karar ağacında gösterilen her bir yolun takip edilme olasılığı ve her bir olası yola ilişkin Durma Süresinin tahmini, Toplam İş Durması Süresinin ortalamasını ve olasılık dağılımını hesaplamakta kullanılmaktadır. İş Durmasını başlatan olayın ve bu olayla ilişkili tehlikenin ortaya çıkışı ve belirgin bir işyerinde yaşanan hasar- model simülasyonundarassal değişkenlerdir. Bu sebeple, İş Durması süresinin tam bir olasılık dağılımının oluşturulabilmesi için, iş sahipleri tarafından alınabilecek karar yolları defalarca örneklenmektedir ve bu örneklenmeler sonucunda olay mantığı-ağacının muhtemel dalları

oluşturulmaktadır. Bir işyeri tedarikçilere veya perakendecilere bağımlı olduğu zaman durum daha da karmaşıklaşmaktadır.

3. Sonuç

Buraya kadar söylenenleri özetlemeye çalışırsak, ekonominin her alanında faaliyet gösteren şirketlerin maruz oldukları risklerin içerisinde İş Durması önemli bir yer tutmaktadır. İş Durması teminatı kapsamında ortaya çıkan zararlar, ekonomik kayıpların ciddi bir bölümünü oluşturmakta ve birçok şirketin, özellikle doğal afetler sonrasında faaliyetinin sona ermesine neden olmaktadır.

Günümüzde ülkelerin ekonomik sistemlerinin iç içe geçmiş olduğu, diğer bir deyişle global bir ekonomik sistemin var olduğu gerçeği göz önüne alındığında, İş Durması

riskinin neden olabileceği kayıplar daha da önem kazanmaktadır. Bu nedenle, sigorta ve reasürans şirketlerinin kümül takip yöntemlerinde bu riski de göz önünde bulundurma ihtiyacı ortaya çıkmış, günümüzde kullanılan modellere bu riskin entegre edilmesi çalışmaları hız kazanmıştır.

İş Durması teminatının, özellikle deprem gibi yaygın ve yıkıcı etkileri olan bir afet nedeniyle neden olabileceği toplam potansiyel zararları modelleme yöntemiyle doğru tahmin edebilmek çok önemli olmakla birlikte, sigorta şirketleri açısından asıl tehlike, bu teminatı içeren poliçenin düzenlendiği anda başlamaktadır.

Yukarıdaki değerlendirmelerde, bu teminatın verilmesi aşamasında sigortalı işletmenin finansal/ticari verilerinin ayrıntılı bir şekilde incelenmesi, muhtemel bir risk veya

afet hasarı sonrası ilgili işletmenin uğrayabileceği finansal kayıpların çok ihtimamlı bir şekilde hesaplanması gerektiği açıklanmaya çalışılmıştır. İş Durması teminatının, ciddi bir hesaplamaya dayanmaksızın, deyim yerindeyse rasgele verilmesi durumunda sigorta şirketinin ödemek durumunda kalacağı tazminat, öngörülerin çok daha üzerine çıkabilecektir. Yangın branşında

münferit bir risk hasarında, sigorta şirketinin ödeyeceği iş durması tazminatını hesaplamak bir afet durumu sonrasına göre nispeten kolay ve mümkün olmakla birlikte, deprem gibi yüzlerce riskin etkileneceği büyük bir olayda bu hesabı doğru bir şekilde yapabilmek son derece zor bir süreçtir ve sigorta şirketlerini, gereğinden fazla bir ödeme yükü ile karşı karşıya

bırakabilecek, belki de katastrofik reasürans korumasının yetersizliği gibi şirketin varlığını tehlikeye düşürebilecek bir sonuçla karşı karşıya bırakabilecektir.

N. Esra KULAN
Millî Reasürans T.A.Ş.

Kaynaklar:

- “Swiss Re: Overcoming challenges in scoping business interruption insurance in the US”, Georges Galey, Michael Kuhn, 2009 (www.swissre.com)
- “Modeling Business Interruption Losses”, Dr. Vineet Kumar Jain (www.air-worldwide.com)
- “Allianz Global Corporate & Specialty Global Claims Review 2015: Business Interruption In Focus Global trends and developments in business interruption claims”, December 2015 (www.agcs.allianz.com)
- “Economics of Business Interruption Insurance Against Terrorism”, Adam Rose, Center for Risk and Economic Analysis of Terrorism Events (CREATE)/University of Southern California (www.oecd.org)
- “Modeling Business Interruption Losses for Insurance Portfolios”, Vineet Kumar Jain ve Jayanta Guin, 11th Americas Conference on Wind Engineering -San Juan, Puerto Rico, 22-26 Haziran 2009 (www.iawe.org)
- “En Az Satan Sigorta”, Capital Dergisi, 1 Nisan 2002 (www.capital.com.tr)
- “CL-3: Catastrophe Modeling for Commercial Lines”, David Lalonde, AIR, Casualty Actuarial Society, Ratemaking and Product Management Seminar, 12-13 Mart 2013, Huntington Beach, CA (www.casact.org)
- “Understanding Uncertainty in Catastrophe Modelling for Non-Catastrophe Modellers” (www.lmalloyds.com)
- “A Business Interruption Modelling Evaluation”, Dr Myrto Papaspiliou ve Dr John E. Alarcon, Willis Re (www.WillisTowersWatson.com)
- “Natural catastrophes and man-made disasters in 2016: a year of widespread damages”, Sigma No2/2017, Swiss Re Institute (www.swissre.com)

2018 Yılı Yurtiçi Reasürans Yenilemeleri

2017 yılı doğal afetler açısından tarihin en yıkıcı hasarlarının gerçekleştiği yıllardan biri olarak kayıtlara geçmiştir. ABD’de pek çok bölge ve Karayipler’de büyük zarara yol açan Harvey, Irma ve Maria Kasırgalarının yanı sıra, Kuzey Kaliforniya Orman Yangınları, Meksika’da meydana gelen depremler ile Avusturalya ve Yeni Zelanda’yı etkileyen Debbie Kasırgası başta olmak üzere, 2017 yılında meydana gelen afetlerin yaklaşık 136 milyar ABD Doları sigortalı hasara yol açtığı tahmin edilmektedir.

Bu afetlerin son yıllarda gerek fiyat, gerekse şartlarda küresel ölçekte gözlenen gevşemenin etkili olduğu reasürans piyasalarında yarattığı büyük belirsizlikle başlayan 2018 yılı yenilemeleri ilerledikçe, afet hasarlarının olumsuz etkisinin hızla telafi edilebilmesi için beklenen fiyat artışlarının, alternatif sermayenin de etkisiyle yüksek seviyede seyreden reasürans kapasitesinin yarattığı arz fazlalığı nedeniyle reasürörlerce arzu edilen seviyelerde gerçekleşmediği gözlenmiştir.

Ne var ki, katastrofik teminat fiyatlarında yıllardır görülen düşme eğiliminin birçok bölgede neredeyse tamamen sonlandığı; hatta bazı hasarsız bölge ve programlarda riske göre ayarlanmış maliyetlerde artışlar olduğu görülmüştür.

Türkiye’de faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin reasürans anlaşmalarının yenilemeleri ise önemli bir sıkıntı söz konusu olmaksızın tamamlanmıştır.

2017 yılında, Türkiye sigorta piyasası genelinde kayda değer büyüklükte risk hasarı meydana gelmemesine karşın, Temmuz ayında görülen aşırı yağışlara bağlı sel ile dolu hasarları Yangın ve Doğal Afetler ve Kara Araçları (Kasko) sigorta poliçelerini etkileyerek 1 milyar TL’ye yakın sektörel hasara neden olmuştur. Söz konusu hasarlar, bölüşmeli taretelerin yanı sıra, bu branşlarda şirketlerin konservasyonlarını koruyan Katastrofik Hasar Fazlası anlaşmalarının alt dilimlerine de yansımıştır.

Sektörde faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin büyük bir bölümü risk portföylerini buke eksedan anlaşmalarıyla

teminat altına almaya devam ederken, risk esaslı korumalar bakımından 2018 yenilemelerindeki tek değişiklik, bir şirketin risk teminatını bölüşmeli yerine bölüşmesiz anlaşma ile sağlamaya başlaması olmuştur. Böylelikle, risk portföylerini hasar fazlası anlaşmalarla koruyan şirket sayısı 7’ye yükselmiştir.

Bölüşmeli reasürans anlaşmalarının plasmanı herhangi bir zorlukla karşılaşılmadan tamamlanırken, anlaşmalarda Euro olarak belirlenen olay limitleri, piyasa genelinde deprem kümüllerinde Türk Lirası’nın değer kaybına bağlı olarak Euro bazında artış gerçekleşmediği için aşağı yukarı sabit seviyede kalmıştır. Millî Reasürans olarak bölüşmeli reasürans anlaşmalarına iştirakimiz bulunan sigorta şirketlerinin deprem olay limitleri 2018 yılı için Yangın branşında 4,1 milyar Euro, Mühendislikte ise 1,1 milyar Euro ile toplam 5,2 milyar Euro olarak belirlenmiştir.

Millî Reasürans’ın katılmakta olduğu bölüşmeli anlaşmalara devredilmesi öngörülen prim

gelirinde %21 oranındaki artışın temel nedeni, bazı şirketlerin özellikle Yangın ve Mühendislik branşlarındaki büyüme beklentileri olmuştur. Buna paralel olarak 2018 yılı yenilemelerinde, buke tretelerde prim dağılımı Yangın ve Mühendislik branşları lehine değişiklik göstermiş; buke genelinde Yangın %51, Nakliyat %7, Kaza %12 ve Mühendislik %30 oranında paya sahip olmuştur. Yangın ve Mühendislik branşlarında kaydedilen sektörel büyüme ve sedan şirketlerin bu yöndeki beklentilerinin yanı sıra; bu branşlardaki sigorta bedellerinin Nakliyat branşındaki bedeller ile Genel Kaza branşındaki teminat limitlerine göre daha yüksek olması, Yangın ve Mühendislik branşlarında şirketlerin reasüransa olan ihtiyaçlarını artıran bir unsur olduğundan, söz konusu branşlara yapılan prim devri bukede yer alan diğer branşlara göre daha yüksek olmaktadır.

Sigorta şirketlerinin Yangın ve Mühendislik branşlarında düzenlemiş oldukları poliçelerde saklama paylarında kalan kısımları deprem, sel, fırtına ve diğer doğal afetlere karşı korumak üzere satın almış oldukları Katastrofik Hasar Fazlası anlaşmalarının 2018 yılı yenilemeleri, 2017 yılının ikinci yarısında meydana gelen doğal afetlerin yarattığı belirsizlik nedeniyle nispeten daha zorlu geçmiştir. Global reasürörlerin prim artışı beklentisine

karşın, şirketlerin büyük bölümünün Euro cinsinden deprem kümüllerinde ve deprem model sonuçlarında TL'nin değer kaybına bağlı olarak kayda değer bir düşüş söz konusu olmuş; öte yandan bazı programların alt dilimleri Temmuz ayındaki sel ve dolu hasarlarından etkilendiği için bu dilimlerde fiyat artışı görülmüştür. Kimi şirketler reasürans maliyetlerini optimize edebilmek için aldıkları teminat tutarını azaltma ve program yapısını değiştirme eğilimi göstermişlerdir. Ayrıca bazı yabancı sermayeli şirketlerin masrafların azaltılmasına yönelik girişimleri doğrultusunda, Türkiye portföyleri için temin edilen reasürans korumalarının grup kararıyla diğer bölgelerle birleştirilmesi suretiyle global programlar oluşturulduğu ve reasürans yapılarının merkezileştirildiği görülmüştür.

Bu çerçevede, Türkiye sigorta piyasası tarafından alınan Katastrofik Hasar Fazlası teminat tutarı geçtiğimiz yıla göre %6 civarında azalma göstererek 5,8 milyar Euro seviyesinde gerçekleşmiştir. Söz konusu teminat karşılığı ödenen prim yaklaşık 94 milyon Euro olurken; sektör genelinde Katastrofik Hasar Fazlası anlaşmalarının riske göre ayarlanmış maliyetinde geçen yıla kıyasla %5 ila %10 oranında artışlar gerçekleştiğini ifade etmek mümkündür.

Katastrofik Hasar Fazlası

Anlaşmaların sağladığı toplam deprem teminatı olan 5,8 milyar Euro ile Bölüşmeli Reasürans Anlaşmalarının Olay Limitleri toplamı olan 5,2 milyar Euro birlikte düşünüldüğünde, DASK ve Millî Reasürans'ın retrosesyon programı hariç Türkiye sigorta piyasasının deprem riskine karşı toplam reasürans teminatının 11 milyar Euro seviyesinde olduğu görülmektedir.

Türkiye Reasürans Piyasasında 90 yıldır faaliyette bulunan Millî Reasürans'ın bölüşmeli reasürans anlaşmalarındaki pazar payı 2018 yılında da %27 seviyesindedir. Yangın, Nakliyat, Genel Kaza (Sorumluluk İşleri dahil) ve Mühendislik branşları için bölüşmeli buke esasıyla reasürans koruması temin eden 21 şirketin plasmanında yer alan Millî Reasürans, 16 şirketin anlaşmasında lider konumunda bulunmaktadır. Öte yandan, risk korumalarını Hasar Fazlası esasıyla düzenleyen 7 şirketten 5'inin programına Şirketimizce iştirak edilmektedir.

2018 yılı Ocak ayı reasürans yenilemeleri itibarıyla 27 şirketin Katastrofik Hasar Fazlası anlaşmasının plasmanında yer alan Millî Reasürans'ın bu anlaşmaların genelindeki sorumluluğu ise %7 seviyesindedir.

Güneş KARAKOYUNLU
Millî Reasürans T.A.Ş.

Gelişmekte Olan Sigorta Piyasaları ve 2018 Yılı Ocak Ayı Yenilemeleri

“Gelişmekte olan ülkelerin sigorta piyasaları; yüksek büyüme potansiyeli, aşırı fiyat rekabeti, reasürans kapasitesi bolluğu ve sigorta şirketlerini etkileyen değişken yasal düzenlemeler ile dikkat çekmektedir. Yazımızda Şirketimiz tarafından iş kabulü yapılan söz konusu sigorta piyasalarına dair güncel bilgiye ve reasürans yenilemeleri hakkında bölge bazında değerlendirmelere yer verilecektir.”

1- Orta Doğu/Kuzey Afrika (Middle East North Africa-MENA)

OPEC üyelerinin petrol üretimini azaltması ve artan politik istikrarsızlık, Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölgeleri'nin ekonomik büyümesini olumsuz etkilemiş olup, 2017 yılında, 2016 yılındaki %4.6'lık ekonomik büyümeye kıyasla, %1.7 gibi bir oranda büyüme kaydedilmiştir. Buna ilaveten, Körfez ülkeleri tarafından Katar'a uygulanmaya başlanan ekonomik ve siyasi yaptırımlar, Yemen ve Suriye'de devam etmekte olan iç savaş, Irak'ta yaşanan istikrarsızlık, İran ve Suudi Arabistan arasındaki gerginlik ve petrol fiyatlarının uzun süredir düşük seviyelerde dalgalanması gibi nedenler, Orta Doğu Bölgesi'nde hem politik hem de ekonomik yönden istikrarsız bir dönem yaşanmasına sebep

olmaktadır. 2018 yılında bölgede birtakım olumlu gelişmeler beklense de, söz konusu olumsuzluklar sebebiyle, Arap Baharı öncesi büyüme oranlarının yakalanması kısa vadede zor gözükmektedir.

Bölge sigorta piyasası, düşük yaygınlık oranı ve yüksek potansiyeli ile reasürans şirketlerinin portföylerini çeşitlendirme planları içerisinde önemli yerini korumaya devam etmektedir. 2016 yılı verilerine bakıldığında, bölge sigorta piyasasının bir önceki yıla göre %7 oranında büyüme kaydettiği görülmüştür.

Bölgenin en büyük piyasası olan Birleşik Arap Emirlikleri'nde (BAE) 2017 yılının Ocak ayında meydana gelen “Ruweis Refinery” yangın hasarının, dolaylı iş kaybı hasarlarıyla birlikte yaklaşık olarak 1.5-2 milyar ABD Doları'na ulaşarak bölgedeki en büyük hasarlardan biri olması

beklenmektedir. Söz konusu hasar, hem BAE'de hem de bölgedeki diğer bazı sedan şirketlerin reasürans anlaşmalarında değişiklikler yapılmasına neden olmuştur. Bu değişiklikler, her ne kadar komisyonlarda düşüşler, saklama paylarında artışlar olarak sıralansa da, son yıllarda bu tarz büyük risk hasarlarının sayısının artması, şirketlerin, ilgili otoritelerinin de yönlendirmesiyle daha etkin bir risk yönetimi geliştirmesine sebep olmaktadır.

Birleşik Arap Emirlikleri'nden sonra bölgenin en büyük piyasası olan Suudi Arabistan'da ise, Düzenleyici Otorite SAMA'nın geçtiğimiz yıllarda kara araçları, sağlık, yangın ve mühendislik branşlarında yaptığı düzenlemeler sektörün karlılığına önemli bir katkıda bulunmuş ve 2015 yılında 278 milyon ABD Doları olarak gerçekleşen sigorta piyasası kârı 2016 yılında 665 milyon ABD

Doları seviyesine yükselmiştir. Diğer yandan, Körfez Bölgesi'nin en büyük sigorta piyasaları olan bu iki ülkede 1 Ocak 2018 tarihinden itibaren uygulanmak üzere, sigorta primi üzerinden %5 oranında katma değer vergisi alınmaya başlanmıştır. Yurt dışı reasürörler açısından nasıl bir etkisi olacağı henüz netlik kazanmayan katma değer vergisinin ilerleyen dönemlerde diğer bölge ülkelerinde de uygulanması beklenmektedir.

Orta Doğu Bölgesi'nde dikkat çeken bir diğer önemli gelişme ise, son yıllarda artan şirket birleşmelerinin devam etmesidir. 2017 yılı içerisinde Cigna Corporation (A.B.D.) Zurich Insurance Middle East SAL'yi (B.A.E.), Gulf Insurance Group (Kuveyt) AIG Sigorta A.Ş.'yi (Türkiye), Arabia Insurance (Lübnan) ise Falcon Insurance Co. SAOC'yi (Umman) bünyesine katmıştır. Ayrıca, British United (UK) Bupa Arabia'nın (Suudi Arabistan) %8'ini, Saudi British Bank (Suudi Arabistan) Saab Takaful'un (Suudi Arabistan) %32.5'ini ve BKIC (Bahreyn) Takaful Insurance'ın (Bahreyn) %26.4'ünü satın almıştır.

2018 yılı Orta Doğu Bölgesi yenilemesine genel olarak bakıldığında, yüksek kapasite arzının devam etmekte olduğu görülmüştür. Her ne kadar bölge hala uluslararası reasürörler için cazibesini korusa da diğer gelişmekte olan piyasalara göre daha az ilgi çekici

konumdadır. Kapasite artışı daha ziyade, Asya reasürörleri başta olmak üzere, bölgesel kaynaklı olup, Avrupa kaynaklı kapasite artışında çok fazla bir değişiklik gözlemlenmemiştir.

Ocak 2018 yenilemeleri bölgede genel olarak sakin geçmiş, bazı performans sorunu olan programlarda reasürörler lehine iyileştirmeler göze çarpmıştır.

Kuzey Afrika'nın en istikrarlı ülkelerinden biri olan Fas'ın ekonomisi, yabancı yatırımcılar ve serbest ticaret anlaşmalarının da etkisiyle 2017 yılında da büyümesini sürdürmüştür. Fas sigorta piyasası ise, 2017 yılında bir önceki yıllara oranla gerçekleştirdiği %10.5'lik büyümeyle toplam prim üretimini 4.5 milyar ABD Doları'na çıkarmış, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan'dan sonra Arap dünyasındaki en büyük üçüncü sigorta piyasası konumunu sürdürmüştür. Fas sigorta piyasası, son yıllarda gerçekleştirdiği büyümeyle reasürans şirketlerinin ilgisini çekse de, ülkenin sigorta denetleme kurumu tarafından 2015 yılında yürürlüğe konulan ve kredi notu A'nın altında olan reasürörler için rezerv tutma yükümlülüğü getiren yasa, bu reasürörlerin piyasaya erişimini ve buradan iş kabulünü zorlaştırmıştır.

Kuzey Afrika Bölgesi'nde ki diğer önemli piyasalardan biri olan Cezayir'de ise, son

yıllarda ülkede uygulanan araç ithalatı yasağı ve halkın yangın sigortalarına olan ilgisinin düşük olması nedeniyle sigorta piyasası durgunluk sürecine girmiştir. 2016 yılında bir önceki yıla oranla %3.5 küçülen ve 1.2 milyar ABD Doları prim üreten sigorta piyasasının, 2017 yılında daralmasını sürdüreceği beklenmektedir. Cezayir sigorta piyasası, bölgedeki diğer piyasalarla kıyaslandığında düşük yaygınlık oranı ve yüksek potansiyeli ile yabancı reasürörlerin ilgisini çekse de, 2011 yılında ülkenin tek kamu reasürans şirketi olan CCR için getirilen ve hala devam eden %50'lik zorunlu devirden dolayı yabancı reasürörlere kısmen kapalı konumdadır.

Tunus piyasası ise, Fas ve Cezayir'e kıyasla yeni reasürörlere daha açık konumda olsa da, sigorta şirketleri arasındaki aşırı rekabetçi ortam fiyatlar üzerinde olumsuzluk yaratmaya devam etmektedir. Ülkedeki toplam prim üretiminin yaklaşık %45'ini oluşturan kara araçları branşındaki hasar oranı son yıllarda artmış ve sektör kârlılığının önünde ciddi bir engel oluşturmaya devam etmiştir.

Kuzey Afrika Bölgesi'nde 2017 yılında herhangi bir doğal afet veya büyük bir risk hasarı yaşanmamasına rağmen, küçük risk hasarlarındaki frekans önceki yıllarla benzer bir seyir izlemiş ve bu durum hasarlı risk programlarında

%5, oranında fiyat artışına sebep olurken hasarlı katastrofik programlarda ise %1 oranında fiyat artışı görülmüştür.

2- Hint Yarımadası

Hindistan, dünyanın en kalabalık iki ülkesinden biri olmasına rağmen, 2016 yılında gerçekleştirdiği 79 milyar ABD Doları prim üretimiyle dünyada toplam prim üretiminin yaklaşık olarak %1.5'ine dek gelmektedir. Bunun yanında, ülke sigorta sektörünün 2016 yılında gerçekleştirdiği %14.5'lik büyüme, düşük yaygınlık oranı ve yüksek büyüme potansiyeli ile de birleşince, sektör uluslararası reasürörlerin ilgi odağı olmaya devam etmektedir.

2017 yılında Sigorta Denetleme Kurumu IRDAI'nin onay vermesi ile birlikte, A kredi notlu Munich Re, Swiss Re, Gen Re v.b. uluslararası reasürans şirketleri Hindistan'da ofis açmaya başlamıştır. Diğer yandan, ülkenin ilk özel reasürans şirketi olan ITI Re faaliyet iznini almış olmakla birlikte, reasürans işi kabulüne henüz başlamamıştır.

Hindistan sigorta piyasasında dikkat çeken diğer bir önemli gelişme ise, 2015 yılında devlet tarafından desteklenmeye başlanan tarım sigortacılığının prim hacminin artması, kara araçları ile sağlık branşlarının hemen ardından 3. sıraya yerleşmesidir. Bu branş, 2017 yılında %288 gibi yüksek

bir büyüme oranı yakalamış olup, prim hacmi 3.2 milyar ABD Doları'na ulaşmıştır.

2017 yılı Nisan ayı yenilemeleri değerlendirildiğinde, doğal afet hasarlarına bağlı bir miktar sertleşme dikkat çekmiştir. Bölüşmeli anlaşmalarda limitler azaltılmış veya ikinci eksedan tretelerinin iptali söz konusu olmuştur. Doğal afet, hasar paylaşım klozu kapsamına alınarak reasürörlerin katastrofik hasarlardaki sorumluluklarının bir miktar düşmesi hedeflenmiştir. Bunun yanında, hasar alan bazı bölüşmeli anlaşmalarda komisyon düşüşleri yaşanmış, bazı anlaşmalara ise yeni istisnalar eklendiği görülmüştür.

Bölge'nin bir diğer önemli ülkesi olan Pakistan, yaklaşık 2.5 milyar ABD Doları prim üretimi ve son yıllardaki ortalama %13'lük sigorta primi büyüme oranı ile dikkat çekmektedir. Çin ile Pakistan Hükümetleri arasında imzalan ve alt yapı, otoyol, v.b. projeleri kapsayan 46 milyar ABD Doları tutarındaki "Pakistan-China Economic Corridor (PCEC)" anlaşması 2017 yılında fiilen başlamış olup, projenin 2030 yılına kadar bitirilmesi planlanmaktadır. Ayrıca, Pakistan Hükümeti'nin geçtiğimiz yıllarda yürürlüğe koyduğu Ulusal Katılım Programı ile birlikte (National Finance Inclusion Scheme-NFIS) yetişkin nüfusun en az %50'sinin 2020 yılına kadar finansal araçlara ulaşması

hedeflenmektedir. Söz konusu gelişmelerin enerji ve alt yapı projelerini hareketlendirmesi ve sigorta piyasasını büyütmesi beklenmektedir.

2017 yılında Pakistan'da ciddi bir doğal afet hasarı veya büyük bir risk hasarının yaşanmamış olması, 2018 yılı Ocak ayı yenilemelerinin sakin geçmesine sebep olmuştur. Bölüşmeli programlardaki şartlar ve fiyatlar küçük farklılıklar dışında bir önceki yıla benzer gerçekleşmiş, bölüşmesiz programlarda ise %5 ile %10 arasında düşüşler yaşanmıştır.

3- Doğu Avrupa / Rusya

Doğu Avrupa sigorta piyasası, 2017 yılında özellikle Avrupa Birliği Bölgesi'ndeki olumlu ekonomik gelişmelerin de etkisiyle büyümesini sürdürmüştür. Bu büyümedeki en önemli pay, toplam prim üretiminin yaklaşık %35'ini oluşturan araç sigortaları ve özellikle de trafik sigortalarına aittir. Bölge, büyük reasürans şirketlerinin ilgisini çekmeye devam etmekte ve buna bağlı olarak kapasite fazlası sürmektedir.

Büyük sigorta gruplarının portföylerini çeşitlendirmek için etkinliklerini artırdığı Doğu Avrupa Bölgesi'nde, Batılı reasürans şirketlerinin ağırlıkları devam etmektedir. Bölge sigorta piyasasında, son yıllarda gerçekleşen en önemli gelişme 1.1.2016 tarihinden

İtibaren Avrupa Birliği'nde uygulanmaya başlanan Solvency II (Sermaye Yeterlilik) kurallarıdır. Bu kurallar sonucu şirketler ilgili sigorta otoriteleri tarafından yakın takibe alınmış ve bunun neticesinde bazı şirketler sermayelerini artırma, reasürans korumalarını revize etme ve katastrofik riskler için aldıkları koruma limitlerini yükseltme yoluna gitmiştir. Bu süreç, büyük gruplara ait şirketlerde daha sorunsuz gerçekleşirken, küçük ve orta ölçekli şirketlerde daha zorlu geçmiştir. Ayrıca şirketler, ilave rezerv tutma yükümlülüğünden kaçınmak için, Solvency II kurallarına tabi olmayan ülkelerde yer alan ve özellikle de kredi notu A'dan düşük olan reasürörleri de panellerinden çıkarmaya başlamış ve bu durum bölgede faaliyet gösteren A kredi notuna sahip şirketler için bir avantaj sağlamıştır.

2017 yılında bölgede birtakım doğal afet hasarları yaşansa da, bu afetlerin meydana geldiği yerlerin birçoğunda sigorta yaygınlık oranları düşük olduğundan, sigorta şirketleri ciddi bir zarar görmemiş ve genellikle katastrofik korumalarının ilk dilimleri etkilenmiştir. Bölge genelinde risk ve doğal afet korumaları için alınan kapasiteler bir önceki yıla oranla aynı kalırken, fiyatlar hasarlı risk programlarında yaklaşık %10 artmış, hasarsız risk programlarında ise %2 civarında azalmıştır. Doğal afet

programlarında ise fiyatlar, özellikle yılın üçüncü çeyreğinde Amerika Kıtası'nda gerçekleşen kasırgaların uluslararası piyasalarda yarattığı baskının da etkisiyle, hasarsız programlarda %5, hasarlı programlarda ise %5 ile %10 arasında artış göstermiştir.

Rusya sigorta piyasası, 2017 yılının ilk yarısında toplam prim üretimini bir önceki yılın aynı dönemine göre %9.5 oranında artırmış ve 11.3 milyar ABD Doları'na yükseltmiştir. Bu yükselişteki en önemli pay %60 gibi büyük bir büyüme oranı yakalamış olan ve ilk defa zorunlu trafik sigortalarının payını geçerek ilk sıraya yerleşen Hayat sigortalarına aittir.

Rusya sigorta piyasasında son yıllarda gerçekleşen en önemli gelişme, Rus sigorta şirketlerinin ABD ve Avrupa Birliği'nin son yıllardaki politik ve ekonomik yaptırımları sonucu özellikle yaptırıma tabi riskler için reasürans kapasitesi bulma konusunda yaşadıkları sıkıntılar nedeniyle, Rusya Merkez Bankası'nın harekete geçerek 2016 yılının Ekim ayında Rusya'nın ilk kamu reasürans şirketi olan Russian National Re'yi kurmasıdır. Şirketle beraber yeni getirilen zorunlu reasürans devri çerçevesinde, ülkede faaliyet gösteren sigorta şirketleri reasürans korumalarının en az %10'unu bu şirkete sunmak, söz konusu riskler yaptırıma tabi ise reasürans şirketi en az %10'luk bir

oranı kabul etmek zorundadır. İlgili yasal düzenleme 1.1.2017 tarihinde yürürlüğe girdiği için bazı şirketler 2017/Ocak plasmanlarını bu tarihten önce tamamlamış ve 2017 yılında bu reasürans şirketine iş teklifinde bulunmamışlardır. Ancak 2018/Ocak yenilemelerinde, bütün sigorta şirketleri işlerinin en az %10'unu bu reasürans şirketine sunmak zorunda kalmış ve böylelikle söz konusu şirket birçok sigorta şirketinin paneline girmiştir. Bu durum, ülkeden iş kabulü yapan bazı yabancı reasürörlerin etkinliklerini artırmalarına engel teşkil etmiş, bazılarının da hisselerinde düşüslere sebep olmuştur.

Rusya sigorta piyasasındaki bir diğer önemli gelişme ise, Merkez Bankası'nın son birkaç yıldır uygulamakta olduğu sermaye yeterlilik kriterleri sonucu, sermaye yapısında sıkıntı yaşayan şirketlerin kapanması ya da büyük grupların bünyesine dahil olma sürecinin devam etmesidir. 2015 yılında 372 olan ülkedeki sigorta şirketi sayısı 2017 yılında 250'nin altına inmiştir. Bu konsolidasyon süreci sonunda, ülkedeki ilk 10 büyük sigorta şirketinin pazar payı da buna paralel olarak büyümeye devam etmiş ve %75 seviyelerine çıkmıştır.

2017 yılında Rusya'da ciddi bir doğal afet hasarı yaşanmış olsa da, muhtelif şirketleri etkileyen birkaç risk hasarının

meydana gelmesi ve yılın ikinci yarısında Amerika Kıtası'nda gerçekleşen kasırgaların uluslararası reasürans piyasalarında yarattığı baskı nedeniyle, hasarlı tretelerde %5 ile %15 arasında fiyat artışları gerçekleşmiştir. Hasarsız tretelerdeki fiyat artışlarının ise önceki yılların aksine %2 gibi daha makul oranlarda gerçekleştiği gözlemlenmiştir.

4- Latin Amerika

Latin Amerika Bölgesi'nin ekonomik durumu 2018 yılında önceki yıllara nispeten iyileşme belirtileri gösterse de, bölge genelinde hissedilen operasyonel ve politik riskler ekonomik iyileşme için tehdit oluşturmaya devam etmektedir. 2018 yılında Brezilya, Kolombiya, Meksika, Paraguay ve Venezuela dahil bölgenin diğer birkaç ülkesinde başkanlık ve meclis seçimlerinin de gerçekleşecek olması bu ülkelerdeki politik riski artırmaktadır.

Latin Amerika, %1.8'lik oran ile dünyadaki en düşük sigorta yaygınlık oranına sahip bölgelerden biridir. Bu düşük sigorta yaygınlık oranı, bölgenin doğal afet riski ve özellikle ülkelerin önümüzdeki yıllar için beklediği yüksek ekonomik büyüme potansiyeliyle birleşince, bölgenin ilerleyen zamanlarda önemli bir sigorta piyasası olması beklenmektedir. Bu durum, bölge sigorta piyasasının yerel ve global

reasürans şirketlerinin ilgi odağı olmasına devam etmesini sağlamaktadır.

Bölgenin toplam prim gelinde Brezilya, Arjantin, Meksika ve Venezuela piyasalarının ağırlığı devam etmektedir. Bölgedeki prim üretiminin yaklaşık yarısını oluşturan Brezilya'da iş kabulü yapmak isteyen yabancı reasürörler arasında yerleşik olanlar avantaj elde etmekte; bölgenin diğer birçok ülkesinde ise kayıtlı olma şartı geçerliliğini korumaktadır. Bölgenin önemli ülkelerinden biri olan Venezuela'da, son yıllarda yaşanan ekonomik kriz, enflasyon rakamının 2017 yılında dört haneli rakamlara çıkması ve yerel para biriminin aşırı değer kaybetmesi, bütün sektörleri etkilediği gibi sigorta sektörünü de etkilemiş ve ülkenin toplam prim üretimini ciddi şekilde düşürmüştür. Venezuela başta olmak üzere bazı ülkelerdeki sigorta şirketlerinin bu olumsuzluklarla başa çıkmak için reasürans anlaşmalarını USD para birimine çevirdikleri veya belirli bir kur ile sabitledikleri gözlemlenmiştir. Bölgede sigorta piyasalarını düzenlemek için yapılan çalışmalar ülkeden ülkeye farklılık göstermekle beraber son yıllarda birçok ülkenin Solvency II sermaye yeterliliği rejimine uyum sürecinde düzenlemeler yaptığı görülmektedir. Bu ülkelerden Meksika, Brezilya ve Şili diğerlerine nazaran daha ciddi ilerlemeler kaydederken,

Arjantin ve Venezuela'da bu tür reformlar henüz istenilen seviyeye ulaşamamıştır.

2017 yılında Karayipler dışındaki Latin Amerika Kıtası'nda gerçekleşen en önemli doğal afet olayları, birkaç ay arayla Meksika'nın Chiapas ve Puebla Bölgeleri'nde meydana gelen depremlerdir. Bu depremler genel olarak şirketlerin saklama paylarını ve doğal afet korumalarının alt dilimlerini etkilemiştir. Yılın üçüncü çeyreğinde gerçekleşen kasırga hasarları ise Latin Amerikalı reasürörlerin risk iştahında ciddi bir değişikliğe sebep olmasa da, kapasite bolluğu yaşanan programların sayısı bir önceki yıla oranla azalmış ve reasürörler bazı programlardan çıkmayı tercih etmiştir.

Bölgede fiyatlar, hasarsız risk programlarında bir önceki yıla oranla aynı kalırken hasarlı programlarda %5 ile %10 arasında artış göstermiştir. Doğal afet korumalarında ise fiyatlar, hasarsız ve özellikle kümül artışı yaşanan programlarda bir önceki yıla oranla %3, hasarlı programlarda ise %5 ile %10 arasında artış göstermiştir. Karayipler Bölgesi'nde doğal afetlerden etkilenen adalar ayrı ele alınarak değerlendirilmiş, reasürörler şartları 2012 yılı seviyesine getirebilmek için çaba göstermiş ancak reasürans arzı fazlası bu duruma engel olmuştur.

Gökhan AKTAŞ
Millî Reasürans T.A.Ş.

Yabancı Basından SEÇMELER

Küresel Ölçekte Risk Algısı Artıyor

Dünya Ekonomik Forumu (World Economic Forum-WEF) tarafından yapılan senelik Küresel Risk Algısı Anketine, başta Avrupa ve Kuzey Amerika olmak üzere tüm kıtalardaki iş adamları, akademisyenler, devlet teşkilatları ve sivil toplum örgütlerinden yaklaşık 1.000 kişi katılmıştır. Pazarın uzmanları önümüzdeki yıl onlar için en kaygı verici riski değerlendirdiklerinde, çevresel riskler diğer tüm risklerin önüne geçmektedir. Anket sonucunda hazırlanan bilgilendirme raporunda yer alan ilk 10 riskten dört tanesi çevre ile ilgili risklerdir.

Çevresel riskler, senelik Küresel Risk Algısı Anketinde son yıllarda ön plana çıkmaya başlamış ve bu eğilim bu yıl da devam etmiştir. Çevre kategorisinde yer alan beş riskin tamamı önümüzdeki 10 yıllık dönem için hem olasılık hem etki bakımından ortalama seviyenin üzerinde sınıflandırılmıştır.

Bu değerlendirme, yüksek etkili kasırgalar, aşırı sıcaklar ve dört yıldır ilk defa artan CO2 yayılımının damgasını vurduğu bir yılı takiben ortaya çıkmıştır. 2017 yılı ile karşılaştırıldığında, jeopolitik riskler algılanan olasılık ve etki bakımından azalmış olsa da,

katılımcıların %80'i büyük güçler arasındaki bir savaşın yaratacağı risklerin 2018 yılında artacağını düşünmektedir.

2018'de gerçekleşmesi en olası görülen yıkıcı olayların başında olağandışı hava koşulları gelmektedir. Daha önce ikinci sırada yer alan geniş ölçekli gönülsüz insan göçleri altıncı sıraya gerilemiş ve yerini doğal afetlere bırakmıştır.

Çok olası görülmemekle beraber, yaratacağı düşünülen etki açısından ilk sırada yer alan olay ise, 2017 yılında olduğu gibi, kitle imha silahlarının kullanımınıdır. Yine 2017 yılında olduğu gibi, olağandışı

hava koşulları bu kapsamda ikinci sırada yer almıştır.

WEF raporunu Marsh & McLennan şirketi ile birlikte derleyen Zurich Insurance'a göre, yıllık geliri 5 milyon ila 500 milyon ABD Doları arasında değişen şirketlerden oluşan orta ölçekli piyasalar küresel felaketler profilinde ortaya çıkabilecek değişikliklere karşı, iki önemli nedenden dolayı daha açık durumdadır.

Bunlardan ilkinin örneği, Harvey ve Irma kasırgalarının ardından yaşanmıştır. Fırtına sonrasında bazı işyerleri faaliyetlerine devam etmeye ve müşterilere hizmet etmeye hazır olsa dahi, müşteriler kendilerine ulaşamadığından dolayı maddi kayba uğramışlardır. Böylesi bir olay, mevcut iş durması poliçeleri açısından göz ardı edilmiş bir risk olduğundan -ki fazla tetiklemeceği için- ancak hasarda teminat ihtiyacı olduğunda fark edilmiştir ki; o zaman da çok geç kalınmıştır. Bu örnek, modern felaketlerin öngörülemeyen etkileri göz önünde bulundurulduğunda, poliçe sahiplerini tam olarak ne satın aldıkları konusunda eğitmenin önemini altını çizmektedir.

Buna ek olarak, orta ölçekli şirketlerin gelirlerinin daha düşük olması, atılan tek bir ciddi ve yanlış adımla şirketin sonunun gelebileceği anlamına gelmektedir. Örneğin, belli bir malzemeyi imal etmek için ihtiyaç duyulan mahsulün tümünü etkileyen büyük bir

kuraklık, hazırlıklı olunmaması durumunda küçük ölçekli bir tedarikçinin batmasına neden olabilir. Bu örnek aynı zamanda çevresel bir riskin dolaylı olarak bir işletmeye nasıl zarar verebileceğini de göstermektedir.

Finansal krizlerin etkisi hafifledikçe, Küresel Risk Algısı Araştırması sonuçlarında ekonomik risklerin önemi keskin bir şekilde azalmış ve yerini gitgide çevresel risklere bırakmıştır. Ancak, ekonomik riskler tamamen göz ardı edilmemelidir. Yaşanmakta olan bu küresel iyileşme dönemi, verimlilikteki artışın zayıflığı ve yatırımlardaki büyümenin düşüklüğü göz önünde bulundurulduğunda, ekonomik durgunluk sonrası kaydedilmiş en zayıf iyileşmedir.

Bu durum, bazı iş dünyası liderleri ve politika belirleyicilerini öngörülemeyen ekonomik veya mali bir krize karşı savunmasız bırakmıştır. WEF, temel bankacılık prensiplerinde radikal bir reforma yönelik talebin giderek artmasına rağmen, bunu gerçekleştirecek bir siyasi iradenin bulunmaması konusundaki gözlemlerinden yola çıkarak, son ekonomik durgunluktan gerekli dersin alınmamış olduğundan endişe etmektedir. Bankaların sermaye güçlendirme konusunda aldıkları önlemler, söz konusu risklere ilişkin belirsizliklere cevap verebilecek yöntemlere dayanmamaktadır. WEF'e göre dünya devletlerinin büyük olasılıkla izleyeceği yol, Trump

yönetiminin "külfetli" kanun düzenlemelerine karşı başlattığı kampanyadan da görüldüğü gibi, yasal düzenlemelerin azaltılması yönünde olacaktır.

Küresel risk anketine katılanlar, 2018'de en az etkili olacak üç ekonomik risk olarak karaborsa ticareti, deflasyon ve yönetilemez ölçekte enflasyonu listelemişlerdir. Aralarında büyük ekonomilerde oluşacak varlık balonlarının da bulunduğu diğer ekonomik risklerin çoğunun gerçekleşmesi ise, fazla olası görülmemiştir.

Çevresel ve ekonomik risklere ek olarak, siber saldırıların olasılık ve etkisine ilişkin endişe de geçtiğimiz yıl içerisinde artış göstermiştir. Geçen yıl 12. sırada yer alan siber saldırılar, 2018 yılında en çok etki yaratacak altıncı olay olarak değerlendirilmiştir. Değişen risk ortamında, daha çok müşteri siber teminat talep etmektedir.

Bunun yanı sıra, Harvey ve Irma Kasırgaları sonrası meydana gelen sel hasarlarının ticari rizikolar üzerindeki büyük etkisi, sel teminatına talebi artırmıştır.

Rapor ayrıca, şirketlerin halihazırda dikkate aldıkları risklere ek olarak, risk uzmanlarının açıklamalarında pek bahsi geçmeyen senaryoların da altını çizmektedir.

Bu senaryolardan biri, yapay zekâ tarafından yönetilen gemilerin gereğinden fazla balık avlaması sonucu küresel gıda tedarik zincirinin önemli

bir bölümünün çökmesidir. WEF'e göre, dünyada tüketilen balık miktarının üçte birinden fazlası yasa dışı yollarla avlanmaktadır. Yeni gelişen teknolojilerin yaygınlaşması küresel gıda piyasalarında kaosa neden olabilir. Bu durum, ekonomik ve toplumsal sorunlara, hatta sularının ihlal edildiğini düşünen güçlü ülkelerin askeri müdahalesine bile yol açabilir.

Siber silahların hızlı gelişimi, hedef alınan ülkelerin kuşkuyla kullanılan bir siber saldırıyı konvansiyonel silahlarla cevaplama kararı durumunda,

sanal dünyadaki çatışmaların fiziksel dünyaya taşınmasına neden olabilir. Örneğin, New York Times gazetesinin yakın zamanda yayımlanmış raporları, Trump yönetiminin yıkıcı siber saldırılara karşı nükleer silah kullanımına yetki vermediğini düşündüğünü ortaya koymuştur. WEF'e göre bu risk, belli temel kuralların tesis edilmesi ve belirli siber silahların, kimyasal ve biyolojik silahlara benzer şekilde yasaklanması ile hafifletilebilir.

Muhtemelen göz ardı edilen, ancak belki de daha da büyük etki yaratabilecek diğer

riskler arasında; yapay zekâ algoritmalarının yaygınlaşmasına bağlı olarak internet verimliliği ve hızının küresel ölçekte aşırı şekilde düşmesi, zihin açıcı ilaçlar nedeniyle ortaya çıkabilecek toplumsal istikrarsızlık ve eşitsizliğin artması; veya bazı ülkelerin interneti kendi sınırları içerisine hapsederek küresel ticaret ve iletişimin etkinliğini düşürmesi bulunmaktadır.

Michael Heusner
Reactions
March 2018

Özet: Ekin ZARAKOL